

139/4 SANDDØLA

FYLKE: Nord-Trøndelag

Kommune: Snåsa, Grong, Lierne, Namsskogan og Røyrvik

Nedbørfelt: 1582 km²

Toppunkt: 1390 moh.

Utløpspunkt: 20 moh.

Marin grense: 174 moh.

Kraftpotensial: 810 GWh

SP-kategori: III

Økonomiklasse: 3

Naturgeogr. region: 34a, 35h, 35j

Sanddøla er sidevassdrag til Namsen med utløp ved Grong.

Området er temperaturmessig kontinentalt, men nedbørmessig humid. Det er store lokalklimatiske forskjeller innen nedbørfeltet.

Landskapet er variert. Vassdraget utgjør deler av store ødemarksområder. Det preges av store fjell- og skogområder og områder dominert av store sjøer og mektige daler. Helt i øst ligger det høyreiste fjellområdet Hestkjølen. Dette ligger innen det såkalte Fjellplanområdet som omfatter fjellområdet mellom Verdal og Lierne og er bortimot enestående som landskapstype i fylket. Vest for Hestkjølen danner vassdraget et bekken rundt de store sjøene i Nordli. Fjellområdet i den midtre delen av vassdraget gjennomskjæres av de store parallelle dalene Sanddøldalen, Almdalen og Lurudalen. Sanddøldalen er vesentlig V-formet og de øverste 10 kilometerne danner en tilnærmet canyon. Samløpsområdet mellom Sanddøla, Luru og Meddøla utgjør et kronglete skogåslandskap.

Nordsiden av Sanddøla har rike bergarter som fyllitt og granatglimmerskifer. For øvrig dominerer gneiser og granitter. Det er store løsmasseavsetninger, spesielt i nedre del av området.

Vassdraget har samlet sett stort mangfold av både vegetasjonstyper og arter og veksler fra fattige til rike utforminger. De rike områdene finnes hovedsakelig i Sanddøldalen. Den vanligste skogtypen er blåbær- småbregnegranskog, og fuktskogtyper overtar opp mot skoggrensen. Rikere skogtyper er lågurt- og høgstaudeskog. Myrvegetasjonen er dominert av fattigmyr. På nordsiden av Sanddøla er rik/ekstremrikmyr vanlig. Vannvegetasjonen er oligotrof med belter av sumpvegetasjon i strandkanten. Fjellvegetasjonen er jevnt over fattig med greplyng og fjellkrekling og blåbærlyng som lesidevegetasjon.

Graden av kulturpåvirkning er forskjellig i de ulike deler av vassdraget. Skogen er stedvis intensivt drevet innen nedbørfeltet, og i den forbindelse er det bygd skogsbilveier. Vei og jernbane går langs nedre del av Luru og Sanddøla.

Naturfaglige verdier

Sanddøla er et av de største og etter forholdene minst påvirkede vassdrag i Trøndelag. Det er typisk for de store skogsområdene i indre strøk av Nord-Trøndelag. Vassdraget er egnet som både type- og referansevassdrag. I tillegg har det store naturfaglige verdier for alle fagfelt. Enkelte spesiallokaliteter er vernet i medhold av naturvernloven. Øvre deler av sidevassdraget Luru inngår i Gresåmoen nasjonalpark. De indre deler av vassdraget grenser til Sørlivassdraget som renner inn i Sverige og er vernet tidligere.

Geofag

Berggrunnen kan todeles. I sør er det bergarter tilhørende Grongkulminasjonen; kaledonsk påvirkede granitter og gneiser. I nord og øst dominerer bergarter fra Grongfeltet; kaledonske bergarter rike på kislekomster og grønnstein. Geologisk er området nasjonalt spesielt.

Nedbørfeltet omfatter et stort og landskapsmessig variert område. De øverste 10 km av Sanddøldalen danner en sammenhengende canyon. Løsmassedekket langs vassdraget er til dels tykt. Israndavsetningene ved Formefoss er mektige og er fredet som Rognsmoen og Bjørgan naturreservat. 3 km vest for Nyneset ligger en terrasse i glasifluvialt materiale med velformede grytehull i overflaten. Lokaliteten har verneverdi da grytehull og andre dødisformer er sjeldne i dette området. Sanddøla har stedvis et forgrenet elveløp med øyer og delvis aktive sand- og grusbanker. Ved Formofoss faller elva over en bergterskel i en flott foss.

Stor verneverdi ***

Botanikk

Floristisk og plantegeografisk er nedbørfeltet interessant. Det er registrert flere regionalt sjeldne arter, bl.a. varmekjære arter og svakt bisentriske fjellarter. Regionalt sjelden vegetasjon er tørrberg, rasmark og almeskog. Spesielt interessant er forekomsten av flere varmekjære arter langs Sanddøla som bl.a. vårmarihand og junkerbregne. På skrinn jord opp mot skoggrensen finnes røsslyng-blokkebærfuruskog. Fattig gransumpskog og røsslyng-blokkebærfuktskog er vanlig pga. det humide klimaet. I dalbunnen finnes stedvis gråor-heggeskog og større bestand av gråor-almeskog. Nord for Sanddøla finnes rik fjellvegetasjon med reinrosehei og engsnøleier. Storfloa myrreservat ligger på vannskillet mot Meddøla. Berglia og Mediåura er almeskogreservat. Bjønnstokkleiva er edelløvsogreservat.

Meget stor verneverdi ****

Landfauna

Vassdraget har en meget artsrik fuglefauna, der det inngår mange truede bestander. Blant annet synes hubrobstanden å være god. Flere østlige arter inngår i hekkefaunaen.

Bestandene av elg og rådyr er store med karakteristiske sesongtrekk gjennom dalene og mellom Nordli og Sverige. Alle de fire store rovdyrartene forekommer, enkelte i faste bestander. Det er en god stamme av bever og spredte forekomster av oter i vassdraget. Fjellrev har faste tilholdssteder i området.

Meget stor verneverdi ****

Vannfauna

Ferskvannbiologisk har vassdraget stor variasjonsrikdom. Gjennomgående fører vassdraget næringsfattig og svakt surt vann med lav til moderat konduktivitet. Produktiviteten er noe under middels, sjelden over middels og mangfoldet er stort.

Sanddøla er lakseførende 45 km, men mesteparten av laksen går i de nedre 9 km av vassdraget. Innsjøene i øvre deler av vassdraget har blandete bestander av ørret og røye, og ørekyt finnes i store mengder. Vannene har noe harr, og i Sandsjøen er det påvist karuss.

Stor verneverdi ***

Kulturminneverdier

Ved de store sjøene ligger mange steinalderboplasser etter fangstfolk som holdt til i norske og svenske innlandstrakter. Gravhauger viser fast bosetning i jernalderen. Pollenanalyse har påvist korndyrking i jernalderen, mens beitebruken går helt tilbake til steinalderen. Fangstgroper og jernvinneplasser er funnet flere steder i vassdraget. Særlig interessant er Oternessundet, hvor alle de nevnte fornminnetypene er representert. Ved nedre del av Sanddøla, bl.a. på Rognsmoen, ligger det flere ødegårder fra jernalderen. Vassdraget ligger i et kjerneområde for samisk reindriftskultur, med fast samisk bosetning. En større samisk boplasskonsentrasjon og et mulig samisk gravfelt ligger nær Otersjøen. I Løvsjølia er det et samisk gravsted. Fangstanleggene kan ha vært brukt av samer.

Fra eldre norsk gårdsbosetting er det typiske kulturminner knyttet til gårder, husmannsplasser og setrer. Særlig interessant er en fortsatt eksisterende badstutradisjon, bl.a. brukt ved konservering av vilt og fisk. En lang rekke naust ligger ved sjøene. Langs midtre del av Sanddøla er Nyneset eksempel på et helhetlig tunmiljø fra 1800-tallet. Her er dessuten karakteristisk bebyggelse fra mellomkrigstiden på flere bureisingsbruk. Et parti av kjøreveien i dalen som ble anlagt i 1880-årene er bevart. Lurudalen har en rekke kulturminner knyttet til utmarksbruk, som setrer, skogstuer og fløtningsdam. Dammer finnes også ellers i vassdraget, bl.a. en godt bevart ved Finnbuvatnet.

Vassdraget har stor variasjon av kulturminner knyttet til ulike etniske grupper gjennom et langt tidsrom. Kulturminnene ved Oternessundet og ødegårdsgrenda på Rognsmoen har kulturhistoriske verdier i regional sammenheng. Kulturminnene har et stort kunnskapspotensial om norsk og samisk sameksistens i området. Den samiske boplasskonsentrasjonen nær Otersjøen er særlig interessant i dette sørsamiske kjerneområdet.

Meget stor verneverdi ****

Friluftsjnteresser

Vassdraget har store ødemarksområder som gir et godt grunnlag for allsidig friluftsliv som skigåing, fotturer, langturer i villmark, bærplukking, båtsport, jakt og fiske. Elva er internasjonalt kjent for godt fiske. For erfarne padlere er Sanddøla padlebar. Vassdraget må karakteriseres som et meget viktig friluftsområde i lokal og regional sammenheng, og til dels også i større sammenheng. Deler av vassdraget ligger innen de aktuelle verneområdene Hartkjølen og Verdøl-Lierne.

Meget stor verdi ****

Landbruksinteresser

Jord- og skogbruk

Antall gårdsbruk er 175, derav har 70 jordbruket som hovedinntekt. Jordbruksarealet er 8,6 km². Barskogarealet er 318 km² og løvskogarealet 52 km².

Meget stor verdi ****

Reindrift

Vassdraget tilhører Lurudalen reinbeitedistrikt, men Østre Namdal reinbeitedistrikt flytter gjennom områdene vår og høst.

Hovedflytleia går mellom Østre Namdals barmarks- og vinterbeiter og de planlagte øvre reguleringsområdene kan føre til ulemper ved vår- og høstflytting.

Det planlagte magasinområdet vil få størst skadevirkninger. Inngrepene her vil medføre omfattende tap av vår- og kalvingsland, forstyrrelser og endringer i flytleier.

Meget stor verdi ****

Kraftressurser

Kraftressursene i Sanddøla og Luru kan utnyttes ved å bygge ut fallet mellom Laksjøen og Mellomvatn, videre fallet ned til et kunstig magasin i Lurudalen og fra Leirsjøen til Namsen ved Grong. Det er planlagt magasin i Otersjøen, Laksjøen i Lurudalen og Leirsjøen. Foreslåtte reguleringsgrenser samt plassering av magasin i Lurudalen varierer for de ulike alternativer. Produksjonspotensialet i Sanddøla/Luru er anslått til opp mot 810 GWh midlere årsproduksjon. De alternativene som er behandlet i Samlet plan er plassert i kategori III (13).